

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

60-2

100 Státní archeologický ústav 100 let moderní archeologie v českých zemích

BRNO 2019

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 60
Volume 60

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Lumír Poláček

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Rudolf Procházka, Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Hedvika Břínková, Zdenka Kosarová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Zuzana Loskotová, Ladislav Nejman, Zdeňka Pavková, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Šimon Ungerman

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Azu design, s. r. o.

Software
Software

Adobe InDesign CC

Fotografie na obálce
Cover Photography

Litovel, Masarykova ulice. Keramická plastika koníčka (obr. 67, str. 282).
Litovel, Masarykova Street. Ceramic sculpture of a horse (Fig. 67, Pg. 282).

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19
602 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design, s. r. o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250 (Print)
ISSN 2571-0605 (Online)
MK ČR E 18648
Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2019
Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Časopis je uveden v citační databázi SCOPUS a na seznamu vědeckých časopisů ERIH PLUS.
Copyright ©2019 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., and the authors.

ných předmětů. Při detektorovém průzkumu v okolí byly nalezeny především recentní kovy, ale také jednostranný fenik, ražený v Bavorsku v Mnichově roku 1631. V severozápadní polovině vymezené plochy zděné šibenice byly objeveny pozůstatky dvou sloupových jam vzdálených od sebe 1,5 m. Jižnější (A) obsahovala pod skladbou tří cihel o rozměrech 27 – 28 × 13,5 × 5 cm zbytky dřevěného sloupu obdélníkového průřezu o rozměrech 25 × 30 cm, zasazeného do výkopové jámy o průměru 1,2 m. V horních partiích bylo nalezeno spálené dřevo, ale hlouběji bylo dřevo již jen ztrouchnivělé. Zdeněk Vaněček určil dřevo jako dub (*Quercus*). Severnější sloupová jáma (B) bez pozůstatků dřeva měla průměr 0,5 m a výkopová jáma 1,2 m. V zásepu sloupové jámy B se našly zlomky keramiky. Den sloupových jam se nepodařilo dosáhnout, ale vpichem železné tyče bylo upřesněno, že jáma A má dno v hloubce 1,7 m a jáma B 2,1 m oproti dnešnímu povrchu. Po písemné, fotografické a kresebné dokumentaci spojené s nivelací byla celá plocha překryta geotextilií a šetrně zasypána.

Při archeologickém výzkumu se podařilo odkrýt pozůstatky dvou fází ivančické šibenice (obr. 46). V první fázi se jednalo o dřevěnou dvousloupovou (vidlicovou) šibenici umožňující exekuci jednoho jedince. V druhé fázi byla starší dřevěná šibenice nahrazena šibenicí zvláštního typu, postavenou z kamene a cihel. Jednalo se o dva kamenné pilíře spojené zdi tak, že uzavíraly obdélníkový prostor. Vrcholy pilířů, které se směrem nahoru zužovaly, spojoval původně jeden dřevěný trám, na němž se věšelo.

Datování obou fází ivančické šibenice může vycházet z nálezů keramiky. Zlomky nádob se nacházely především uvnitř areálu šibenice a většinou se jednalo o menší zlomky o rozměrech do 3 × 3 cm ze stěn nádob. Větších zlomků, které bylo možno alespoň

Obr. 46. Ivančice. Areál šibenice. Foto M. Daňko.

Abb. 46. Ivančice. Galgenareal auf dem Luftbild. Photo M. Daňko.

částečně slepit, bylo minimálně. Až na čtyři zlomky byla všechna keramika zhotovena z materiálu s příměsí slídy (muskovitu) a redukčně vypálena. Keramiku od ivančické šibenice lze většinou datovat do přelomu 15. a 16. století, s nepatrnou příměsí mladší produkce, k níž patřil hrneček s uchem opatřený vnitřní polevou. S provozem šibenice může souviset také mince z první třetiny 17. století. Vzhledem k tomu, že archeologický výzkum doložil dvě fáze šibenice a to jednu dřevěnou a druhou zděnou, nalezenou keramiku lze patrně přiřadit k první fázi a silně fragmentarizovaný soubor může souviset s úpravou terénu před budováním zděné šibenice v druhé fázi. Poněkud překvapující je minimum nálezů, které by souvisely s provozem šibenice v pokročilém 17. a v první polovině 18. století. Dále je pozoruhodné, že místo šibenice bylo již v šedesátých letech 18. století, v době Prvního vojenského mapování. Nálezy byly předány do Muzea Brněnska.

Josef Unger

Resumé

Ivančice (Bezirk Brno-venkov), „Šibeniční vrch“, Neuzeit, Galgen, Rettungsgrabung.

JAMOLICE (OKR. ZNOJMO)

Hrad Templštejn. Vrcholný středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

V roce 2018 realizovala Archaia Brno z. ú. ve spolupráci s archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště Brno záchranný archeologický výzkum, jenž doprovázel aktivity vedoucí ke zpřístupnění a základnímu statickému zajištění zříceniny hradu Templštejn. Samotný hrad byl na sklonku 13. století postaven řádem templářů. Zanikl snad někdy po polovině 16. století (Plaček 2001, 637–639).

Výzkum navazoval na odkryv z předchozího roku (Dejmal 2018, 238–240). Stejně jako v roce 2017 jsme pokračovali ve výzkumu brány (sonda S1), kde se buduje nové schodiště. Zatímco minulý rok jsme zkoumali jižní čelo brány (sektor A), tento rok byl odkryt samotný průchod a situace těsně za ním (obr. 47). Vlastní průjezd nebo průchod měl šíři 2,6 m a byl prost jakýchkoli detailů. Za zdí tvořící čelo brány byla zachycena 2,8 m hluboká šachta. Její šířka je shodná s šíří průjezdu, délku se pro povahu terénu nepodařilo ověřit. Už z předchozího roku víme, že šachta byla odvodněna drobným kanálkem. Šachtu můžeme považovat za tzv. vlčí jámu, tedy prostor v bráně, který byl pouze překryt a v případě nouze byl odhalen. Nejspíše nejde o prostor pro sklápění padacího kolébkového

mostu. Žádné indicie tohoto typu konstrukce jsme na špaletách průjezdu nepozorovali (obr. 48).

Kromě nálezu vlčí jámy bylo překvapivě zjištěno, že objekt brány má minimálně dvě fáze. Západní zeď průjezdu brány představuje starší zdivo, které tvořilo nároží. Zajímavé je, nároží se tehdejší stavitelé snažili zpevnit použitím velkých podélných bloků kamene.

Obr. 47. Jamolice, Hrad Templštejn, lokalizace sond v rámci areálu hradu.

Abb. 47. Jamolice, Burg Templštejn. Lage der Suchschnitte im Burgareal.

Obr. 48. Jamolice, Hrad Templštejn. Sonda S1/B. Pohled od severu na odkrytou část vnitřní šachty brány – vlčí jámu.

Abb. 48. Jamolice, Burg Templštejn. Grabungsschnitt S1/B. Blick von Norden auf den freigelegten Teil des Innenschachts des Tores – die sogenannte Wolfsgrube.

Takováto úprava je na hradě netypická, většina nároží je zde buď oblá, nebo je v případě pravoúhlých nároží vyskládaná z běžného kamene jako ostatní zdivo. Snad jsme tedy odhalili část starší brány. Celý rozsah vlčí jámy jsme nemohli zkoumat, jelikož nebyla v kolizi s budovaným schodištěm a zůstala tak pod ním zakonzervována.

V roce 2018 byla zčásti zkoumána i východní část tzv. zadního paláce (obr. 49). Zde byly částečně odstraněny sutě, které se nacházely v jeho východním segmentu. Obnaženo zde bylo jedno z okének a trámové kapsy vymežující úroveň patra. Složitější situace nastala při začišťení východní zdi. Z předchozích průzkumů víme, že zde palác částečně využil obvodové zdivo starší budovy, která stála východně od něho. Překvapením tedy bylo odhalení částečně destruovaného průchodu mezi oběma budovami. Průchod byl velice úzký, tudíž spíše pomocný. Dočištění této části hradu a jeho podrobné zaměření bude provedeno při další fázi výzkumu.

Miroslav Dejmal, Jakub Šimík

Obr. 49. Jamolice, Hrad Templštejn. Tzv. zadní palác. Pohled od západu na částečně destruovaný vchod do zatím nedokumentované budovy východně od paláce.

Abb. 49. Jamolice, Burg Templštejn. Sog. Hinterpalast. Blick von Westen auf den teilweise verfallenen Eingang ins bisher nicht dokumentierte Gebäude östlich des Palasts.

Literatura

Dejmal, M. 2018: Jamolice (okr. Znojmo), hrad Templštejn. *Přehled výzkumů* 59(2), 238–240.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Resumé

Jamolice (Bez. Znojmo), Burg Templštejn. Mittelalter. Burg. Rettungsgrabung.

JEDOVNICE (OKR. BLANSKO)

Intravilán, ulice Palackého č. 668, parc. č. 1419. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Během rekonstrukce silnice v intravilánu a extravilánu městysu Jedovnice v letech 2017–2018 byly v úseku ulice Palackého (východně č. p. 668) zachyceny v místě autobusové zastávky zděné základy několika historických objektů (WGS-84: 49.3428406N, 16.7539283E). Podle dostupné místopisné literatury tu měla až do roku 1991 stát tzv. rezidence – panská budova (Panský dům) nesoucí č. p. 81, kterou dal Karel Ludvík hrabě z Rogendorfu na začátku 18. století rozšířit a zařídit pro svůj občasný pobyt (Plch 2018, 24; Wankel 1984, 211). Novější indicie zase naznačují, že se zde mohla nacházet rovněž i druhá pozdně středověká jedovnická tvrz, kterou si mohli Jedovničtí nevědomky při demolici Panského domu zbourat (srov. Plch 2014, 2, 26; Plch 2018, 24). Záchraný archeologický výzkum prováděný v letech 1997–1998 tu doložil v intaktních terénech osídlení z doby římské a středověku (Doležel, Plch 1999).

Při terénních pracích byl roku 2018 odkryt na ulici Palackého úsek základů dvou souvislých kamenných zídek se zešíkmeným lícem a část mohutných základů rozměrné stavby, snad se dvěma nárožními rizality, opatřené čelním vchodem z dnešní ulice. Objekt byl založen do základové jámy, jejíž obsah poskytl zlomky keramiky datovatelné rámcově do 18.–19. století. Onu stavbu lze tedy s největší pravděpodobností ztotožnit s Panským domem po barokní úpravě iniciovanou hrabaty z Rogendorfu nebo až rodem ze Salmu-Reifferscheidtu. Zajímavostí je možná superpozice „starších“, na jíl vrstvených kamenných základů, ležících v návazném zdivu stavby níže pod základovou spárou, v bahnitě kulturní vrstvě, která poskytla zlomky tuhé keramiky a strusky s přibližnou datací do rozmezí 13.–14. století. V některých svrchních zásypech byly nalezeny zlomky keramiky hlásící se již do rozmezí 15.–16. století. Mohutné kamenné základy neznámé stavby, zachycené pod dnešním domem č. p. 234, které

nebyly blíže z archeologického hlediska šetřeny (Plch 2001), vykazují půdorysně velice podobnou orientaci jako nově dokumentovaný objekt. Již tato skutečnost nevylučuje, že se jedná o pozůstatky jediného souvislého komplexu staveb, zakomponovaného do půdorysu dvora o délce jedné strany cca 60 m.

Petr Kos

Literatura

Doležel, J., Plch, J. 1999: Jedovnice (okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 40, 269–271.

Plch, J. 2014: Jedovnické rybníky do roku 1450. *Jedovnický zpravodaj* XXIV(4, červenec–srpen), 26–28. Dostupné také z http://plch.info/upload/Zpravodaj/Zprav2014-04-Rybniky_1.pdf.

Plch, J. 2018: Jedovnická lokalita Na valech. *Jedovnický zpravodaj* XXVIII(1, leden–únor), 23–25. Dostupné také z : <https://www.jedovnice.cz/sites/jedovnice/files/soubory/dokumenty/jedovnickyzpravodaj/zpravodaj-01-02-2018-web.pdf>.

Wankel, J. 1984: *Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Resumé

Jedovnice (Bez. Blansko). Intravilán. Straže Palackého Nr. 668. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Brněnská 16, parc. č. 1482. Vrcholný středověk. Město. Záchraný výzkum.

Neohlášené výkopové práce v průjezdu domu č. 16 byly dokumentovány pracovníky Archaia Brno z. ú. Ve stěně výkopu pro kanalizaci se v hloubce 1,3 – 1,8 m byl rozpoznán výkop pro zahlužený suterén nejstarší dřevohliněné fáze domu. Dna výkopu dosaženo nebylo, nicméně se podařilo zjistit alespoň jeho delší rozměr ve směru S–J (přibližně 7,5 m). Zásyp suterénu obsahoval keramický materiál z 2. poloviny 13. století. Ve středověku se obytná část nacházela v západní polovině parcely, v místě dnešního průjezdu, tedy jinde než v recentním domě (Těsnohlídek 2019b).

Havířská 21, parc. č. 2395. Vrcholný a pozdní středověk, novověk. Město. Stavebně historický průzkum, záchraný archeologický výzkum.